

แรงจูงใจในการดื่มกับปัญหาจากการดื่มสุราในนักศึกษา: การพัฒนาแบบจำลองและ ตรวจสอบความไม่แปรเปลี่ยนของแบบจำลองระหว่างเพศ

Drinking Motives and Alcohol-Related Problem in University Students: Modeling and Testing model Invariance Across Gender

Corresponding author¹,
suphatrasakulsriprasert@gmail.com¹

สุพัตรา สกุลศรีประเสริฐ¹, ไชยนต์ สกุลศรีประเสริฐ²
Suphattra Sakulsriprasert¹, Chaiyun Sakulsriprasert²

Received: April 25, 2018

Revised: October 31, 2018

Accepted: November 30, 2018

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ตรวจสอบแบบจำลองความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างแรงจูงใจในการดื่ม การดื่มสุราและปัญหาจากการดื่มสุราในนักศึกษามหาวิทยาลัย และ (2) ความไม่แปรเปลี่ยนของแบบจำลองระหว่างเพศ ข้อมูลของการศึกษานี้ได้มาจากการตอบแบบสอบถามจากนักศึกษาระดับชั้นปริญญาตรีจำนวน 451 คนการวิเคราะห์ ข้อมูลใช้การวิเคราะห์อิทธิพลและการวิเคราะห์กลุ่มพหุ ผลจากการศึกษาพบว่าแรงจูงใจในการดื่มเพื่อเข้าสังคมและ แรงจูงใจในการดื่มเพื่อแก้ปัญหาที่มีอิทธิพลทางอ้อมกับปัญหาจากการดื่มสุราผ่านการดื่มสุรา แรงจูงใจในการดื่มเพื่อเพิ่ม อารมณ์ทางบวกมีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมกับปัญหาจากการดื่มสุราผ่านการดื่มสุรา นอกจากนี้พบว่าเพศมีอิทธิพลเป็น ตัวแปรปรับอีกด้วย จากผลการศึกษาดังกล่าวผู้ปฏิบัติสามารถนำข้อค้นพบว่าแรงจูงใจแต่ละชนิดมีเส้นทางอิทธิพลต่อ ปัญหาการดื่มสุราแตกต่างกันและข้อค้นพบว่าเพศมีอิทธิพลเป็นตัวแปรปรับไปใช้ในการออกแบบโปรแกรมป้องกันและการ แทรกแซงเพื่อลดปัญหาจากการดื่มสุราในนักศึกษา

คำสำคัญ : แรงจูงใจในการดื่ม, การดื่มสุราของนักศึกษา, มาตรการแก้ปัญหาจากการดื่มสุราสำหรับนักศึกษา, นักศึกษามหาวิทยาลัย, เพศสภาพ

ABSTRACT

The purposes of the study were (1) to examine the structural relationship among drinking motives, alcohol use, and alcohol-related problem in university students, and (2) to test model invariance across gender. Self-reported data from undergraduate students (n = 451) were used in the current study. A path analysis and multiple-group analysis were utilized. Results indicated that social motive and coping motive indirectly predicted alcohol-related problem through alcohol use. Enhancement motive related to alcohol-related problem both directly and indirectly through alcohol use. In addition, some evidence supporting the moderating role of gender was found. For the implication, differences of the motivational pathways toward alcohol-related problem and moderating effect of gender may be taken into account for college drinking preventions and interventions.

¹อาจารย์ ภาควิชาจิตวิทยา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Keywords :

Drinking Motives; College Drinking; Drinking Problems Scale for College Students (DPS-C); University Students; Gender

บทนำ

ปัญหาการดื่มสุราของเยาวชนเป็นปัญหาที่นับวันทวีความรุนแรงขึ้น ใน ปี พ.ศ.2557 สำนักงานสถิติแห่งชาติได้ดำเนินการสำรวจพฤติกรรมการดื่มสุราของประชากรไทย พบว่า “นักดื่มหน้าใหม่” หรือนักดื่มที่มีอายุอยู่ในช่วงอายุ 15-24 ปี มีสัดส่วนของการดื่มสุราในรอบ 12 เดือนที่ผ่านมาสูงขึ้นจากเดิมร้อยละ 23.7 ใน ปีพ.ศ. 2554 เป็นร้อยละ 25.2 ในปี พ.ศ. 2557 นักศึกษาก็เช่นกันที่จัดอยู่ในกลุ่มนักดื่มหน้าใหม่ตามนิยามของศูนย์วิจัยปัญหาสุรา (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2557)

ข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติไม่ได้ดำเนินการสำรวจพฤติกรรมการดื่มสุราของนักศึกษาไว้โดยเฉพาะแต่จากการศึกษาที่ผ่านมาต่างพบสอดคล้องกันว่านักศึกษาที่ดื่มสุราในรอบ 12 เดือนที่ผ่านมา มีสัดส่วนสูงถึงประมาณร้อยละ 60-70 (เช่นการศึกษาของ ศรีวิรัช ลาภใหญ่, 2549; รัตนภรณ์ กิจเชื้อ, ขนิษฐา เทนอิสสระ, ธนะชัย ธิรศิลาเวทย์, และสุภัฏลักษณ์ คณาศรี, 2555) ซึ่งการดื่มแต่ละครั้งล้วนเพิ่มความเสี่ยงต่อการประสบปัญหาจากการดื่มตามมา เช่น ปัญหาสุขภาพ ปัญหาอุบัติเหตุและการเสียชีวิต ปัญหาการเรียน รวมถึงปัญหาต่อบุคคลอื่นในสังคม (secondhand consequence) เช่น การทำลายทรัพย์สิน การส่งเสียงดังรบกวนบุคคลอื่น (Hingson, Zha, & Weitzman, 2009)

นักพฤติกรรมศาสตร์และนักจิตวิทยาได้พยายามศึกษาเพื่อทำความเข้าใจพฤติกรรมการดื่มสุราของบุคคล ปัจจัยหนึ่งที่สำคัญคือ แรงจูงใจในการดื่มสุรา (drinking motive) โดยแรงจูงใจในการดื่มสุราเป็นแรงผลักดันที่อยู่ภายในตัวของบุคคลที่ส่งผลให้บุคคลตัดสินใจที่จะดื่มสุรา จากแนวคิดของCooper (1994)แรงจูงใจในการดื่มสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 กลุ่ม คือ 1) แรงจูงใจในการดื่มเพื่อเพิ่มอารมณ์ทางบวก (enhancement motive)บุคคลดื่มสุราเพื่อเพิ่มอารมณ์สนุกสนาน 2) แรงจูงใจในการดื่มเพื่อแก้ปัญหา (coping motive)บุคคลดื่มสุราเพื่อลดความเครียด ความไม่สบายใจหรืออารมณ์ทางลบ 3) แรงจูงใจในการดื่มเพื่อเข้าสังคม (social motive)บุคคลดื่มสุราเพื่อเข้าสังคมและ และ 4) แรงจูงใจในการดื่มเพื่อคล้อยตาม (conformity motive)

แรงจูงใจในการดื่มได้รับความสนใจเนื่องจากเป็นปัจจัยสุดท้าย (proxy factor) ที่ได้รับอิทธิพลจากปัจจัยทางชีววิทยา (biological factor) ปัจจัยทางจิตสังคม (psychosocial factors)หรือปัจจัยสถานการณ์ (situational factor)ก่อนที่ จะส่งผลไปยังการดื่มสุรา ดังนั้นการทำความเข้าใจแรงจูงใจในการดื่มในนักศึกษาจะเป็นองค์ความรู้ที่สำคัญในการออกแบบมาตรการหรือการแทรกแซง (intervention)เพื่อลดหรือป้องกันปัญหาจากการดื่มสุราของนักศึกษา กล่าวคือถ้าผู้ปฏิบัติงานไม่สามารถลดความเสี่ยงจากปัจจัยทางชีววิทยา จิตสังคมและสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ ผู้ปฏิบัติงานสามารถออกแบบการแทรกแซงที่มุ่งหมายเพื่อปรับเปลี่ยนแรงจูงใจในการดื่มได้โดยตรง (Kuntsche, Knibbe, Gmel, & Engels, 2005)

อย่างไรก็ตามจากการทบทวนวรรณกรรมและการวิจัยในประเทศไทยที่ผ่านมา ยังไม่พบการศึกษาแรงจูงใจในการดื่มสุราของนักศึกษามหาวิทยาลัย การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจในการดื่มกับการดื่มสุราและปัญหาจากการดื่มสุราของนักศึกษา ซึ่งผู้วิจัยจะดำเนินการศึกษาความสัมพันธ์ดังกล่าวด้วยกราววิเคราะห์อิทธิพล (path analysis)เพื่อให้ทราบแบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจในการดื่มสุรากับการดื่มสุราและปัญหาจากการดื่มสุราให้มากขึ้น

นอกจากนี้จากการทบทวนวรรณกรรมต่างประเทศที่ผ่านมาพบว่านักศึกษาชายกับหญิงมีแรงจูงใจในการดื่มที่แตกต่างกัน อีกทั้งเพศยังพบว่าเพศมีอิทธิพลเป็นตัวแปรปรับ (moderating factor)ที่ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจในการดื่มกับการดื่มสุราและปัญหาจากการดื่มสุราในชายและหญิงแตกต่างกันออกไป (เช่นการศึกษาของ Magid,

MacLean, and Colder, 2007; Kuntsche และคณะ, 2015) ผู้วิจัยจึงมีความมุ่งหมายที่จะศึกษาว่าระหว่างเพศชายและหญิง แรงจูงใจในการดื่มแต่ละประเภทมีอิทธิพลต่อการดื่มสุราเหมือนกันหรือแตกต่างกันหรือไม่? อย่างไร? ในส่วนนี้ผู้วิจัยจะดำเนินการศึกษาโดยใช้การตรวจสอบความไม่แปรเปลี่ยนของแบบจำลอง (model invariance) ด้วยการวิเคราะห์กลุ่มพหุ (multiple-group analysis) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ที่ต่อเนื่องจากการวิเคราะห์อิทธิพล ผลการศึกษาครั้งนี้จะก่อให้เกิดความเข้าใจในเรื่องของแรงจูงใจในการดื่มกับการดื่มสุราและปัญหาจากการดื่มสุราของนักศึกษาชายและหญิงในบริบทสังคมไทย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการออกแบบมาตรการหรือการแทรกแซงเพื่อลดหรือป้องกันปัญหาจากการดื่มสุราในนักศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาและตรวจสอบความตรงของแบบจำลองความสัมพันธ์ของแรงจูงใจในการดื่มที่มีต่อการดื่มสุราและปัญหาจากการดื่มสุราในนักศึกษา
2. เพื่อตรวจสอบความไม่แปรเปลี่ยนของแบบจำลองความสัมพันธ์ของแรงจูงใจในการดื่มที่มีต่อการดื่มสุราและปัญหาจากการดื่มสุราระหว่างกลุ่มนักศึกษาชายและนักศึกษาหญิง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

แรงจูงใจในการดื่ม

แรงจูงใจในการดื่มสุรา (drinking motives) เป็นแรงผลักดันภายในของบุคคลที่ส่งผลให้บุคคลตัดสินใจที่จะดื่มสุราแบบจำลองแรงจูงใจในการดื่มได้รับการเริ่มต้นกล่าวถึงโดย Cox and Klinger (1988) โดยได้รับอิทธิพลมาจาก incentive motivation ที่เริ่มต้นพูดถึงโดย Clark L. Hull ในปี ค.ศ. 1951 โดยคำว่า Incentive motivation เป็นการที่อินทรีย์ถูกจูงใจให้แสดงพฤติกรรมเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งซึ่งชวนใจ (incentive) โดยสิ่งซึ่งชวนใจประกอบไปด้วยสิ่งซึ่งชวนใจทางบวก (positive incentives) และสิ่งซึ่งชวนใจทางลบ (negative incentives)

Cox และ Klinger (1988) ได้นำแนวคิดของ Hull มาใช้กับการดื่มสุรา โดยได้เสนอว่าบุคคลตัดสินใจดื่มสุราหรือใช้สารเสพติดเพราะบุคคลต้องการให้ได้มาซึ่งสิ่งซึ่งชวนใจบางประการ ซึ่งในที่นี้คือการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ (affective change) ซึ่งการความสัมพันธ์ระหว่างสุรากับการเปลี่ยนแปลงอารมณ์นั้น อาจเป็นทางตรงหรือทางอ้อมก็ได้ ในส่วนของทางตรงนั้น เนื่องจากฤทธิ์ ของสุราเป็นฤทธิ์ ที่กดประสาท ฤทธิ์ ของสุราจึงส่งผลทางตรงให้การเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ได้แก่ ลดความตึงเครียด (tension reduction) และเพิ่มอารมณ์ทางบวก (mood enhancement) ส่วนผลทางอ้อมนั้น การดื่มสุราจะส่งผลให้เกิดปรากฏการณ์บางประการ ซึ่งนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ต่อมาในภายหลัง เช่น การดื่มสุรานำไปสู่การพบปะสังสรรค์และการเข้าสังคม นำไปสู่อารมณ์สนุกสนานตามมา หรือการดื่มสุราอาจทำให้ได้รับการยอมรับจากกลุ่มเพื่อนส่งผลให้ความกังวลและไม่สบายใจในการเข้าสังคมลดลง

จากที่กล่าวมาทั้งหมด Cox และ Klinger (1988) ได้เสนอว่าแรงจูงใจในการดื่มประกอบไปด้วย 2 องค์ประกอบ องค์ประกอบแรกได้แก่ ทิศทาง (valence) คือ การที่บุคคลดื่มมีความต้องการเพื่อที่จะเพิ่มอารมณ์ทางบวก (positive reinforcement) หรือลดอารมณ์ทางลบ (negative reinforcement) องค์ประกอบที่สองได้แก่แหล่งที่มา (source) ของแรงจูงใจ ได้แก่จากภายใน จาก 2 องค์ประกอบทำให้แรงจูงใจในการดื่มสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ประเภทได้แก่ 1) แรงจูงใจในการดื่มเพื่อเสริมแรงทางบวกจากสิ่งเร้าภายใน 2) แรงจูงใจในการดื่มเพื่อเสริมแรงทางลบจากสิ่งเร้าภายใน 3) แรงจูงใจในการดื่มเพื่อเสริมแรงทางบวกจากสิ่งเร้าภายนอก 4) แรงจูงใจในการดื่มเพื่อเสริมแรงทางลบจากสิ่งเร้าภายนอก

ภายหลัง Cooper (1994) ได้นำแนวคิดดังกล่าวมาพัฒนาต่อเป็นแรงจูงใจในการดื่มสำหรับกลุ่มวัยรุ่นและนักศึกษามหาวิทยาลัย และเรียกแรงจูงใจในการดื่มเหล่านี้ว่า 1) แรงจูงใจในการดื่มเพื่อเพิ่มอารมณ์ทางบวก

(enhancement motive) 2) แรงจูงใจการดื่มเพื่อแก้ปัญหา (coping motive) 3) แรงจูงใจในการดื่มเพื่อเข้าสังคม (social motive) 4) แรงจูงใจในการดื่มเพื่อคล้อยตาม (conformity motive)

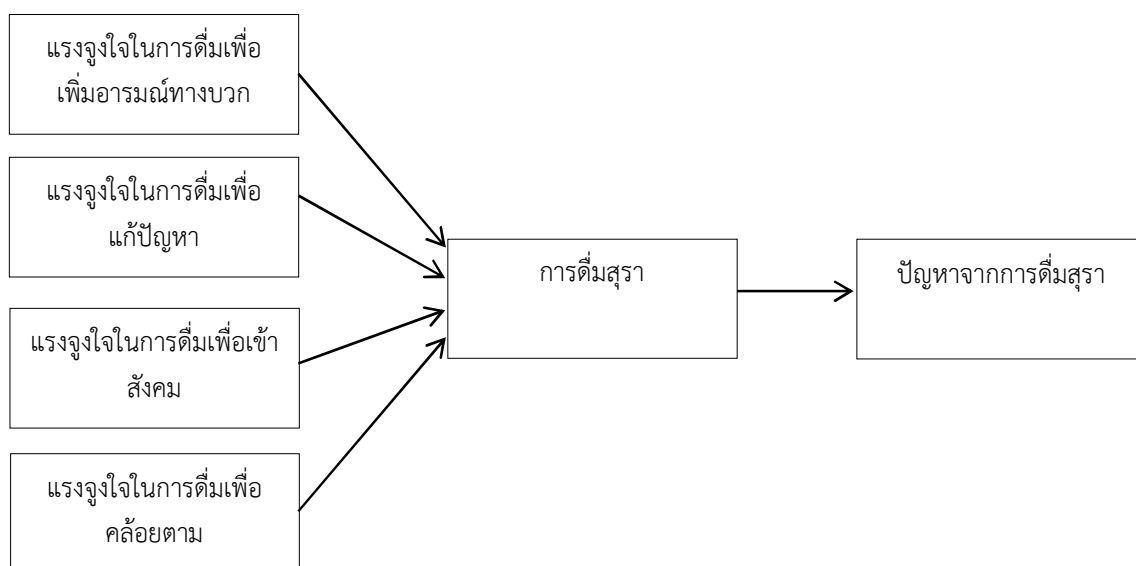
ได้มีการนำแนวคิดแรงจูงใจในการดื่มไปศึกษาและวิจัยตัวอย่างเช่นการศึกษาของ Lannoy, Billieux, Poncin, & Maurage (2017), Patrick, Lee, & Larimer (2011) และ White, Anderson, Ray, & Mun (2016) ซึ่งผลจากการวิจัยต่างพบสอดคล้องกันว่าแรงจูงใจในการดื่มสามารถแบ่งนักศึกษาที่มีแบบแผนการดื่มที่ต่างกัน เช่นกลุ่มที่ไม่มีพฤติกรรมกรรมการดื่มปริมาณมากในระยะเวลาด้าน ๆ (non-binge drinker) กลุ่มที่มีพฤติกรรมดื่มปริมาณมากในระยะเวลาด้าน ๆ (binge drinker) และกลุ่มที่มีพฤติกรรมกรรมการดื่มปริมาณมาก ในระยะเวลาด้าน ๆ เป็นประจำ (extreme binge drinker) ออกจากกันได้

แบบจำลองสมมุติฐาน

การวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจในการดื่มกับการดื่มสุราและปัญหาจากการดื่มสุราในประเทศไทยยังมีอยู่อย่างจำกัด ส่วนการศึกษาในต่างประเทศยังพบว่าผลการศึกษายังมีอยู่หลากหลายและแตกต่างกันออกไป ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยเริ่มต้นพัฒนาแบบจำลองสมมุติฐานจากแนวคิดและทฤษฎีแรงจูงใจในการดื่มเป็นหลัก ซึ่งผู้วิจัยนำแนวคิดแรงจูงใจในการดื่มของ Cooper (1994) ดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้นมาใช้

จากทฤษฎีดังกล่าวผู้วิจัยจึงกำหนด (specify) ให้แรงจูงใจในการดื่มทั้ง 4 ด้านมีอิทธิพลทางตรงต่อการดื่มสุรา (alcohol use) นอกจากนี้หากการดื่มสุรามีปริมาณมากย่อมก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อการเกิดปัญหาจากการดื่มสุรา (alcohol-related problems) มากขึ้นตามไปด้วย ผู้วิจัยจึงกำหนดให้การดื่มสุรามีอิทธิพลทางตรงกับปัญหาจากการดื่มสุรา หรือกล่าวได้ว่าแรงจูงใจในการดื่มมีอิทธิพลต่อปัญหาจากการดื่มสุราในทางอ้อมผ่านการดื่มสุรา ทั้งหมดสามารถแสดงได้ดังภาพที่ 1

ในการทดสอบสมมุติฐานผู้วิจัยดำเนินการทดสอบว่าแบบจำลองสมมุติฐานที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์หรือไม่? หากพบว่าแบบจำลองไม่มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ผู้วิจัยจะดำเนินการปรับเปลี่ยนแบบจำลอง (model modification) โดยอาศัยงานวิจัยเชิงประจักษ์ที่ผ่านมาประกอบกับความเป็นไปได้ทางทฤษฎี เพื่อพัฒนาแบบจำลองที่สามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจในการดื่มสุรากับการดื่มสุราและปัญหาจากการดื่มสุราต่อไป

ภาพที่ 1 แบบจำลองสมมุติฐานแสดงความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจในการดื่มกับการดื่มสุราและปัญหาจากการดื่มสุรา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเพื่อศึกษาแบบแผนความคิด แรงจูงใจในการดื่มและปัญหาจากการดื่มสุราในนักศึกษา ซึ่งมีระเบียบวิธีวิจัยดังต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาปริญญาตรีจากมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในจังหวัดเชียงใหม่ การสุ่มตัวอย่างใช้การเลือกตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) โดยมีเกณฑ์การคัดเลือก (inclusive criteria) คือ มีอายุ 18 ปีขึ้นไป, มีสัญชาติไทย, เคยดื่มสุราในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา และเต็มใจเข้าร่วมการศึกษาและมีเกณฑ์การคัดออก (exclusion criteria) คือ แสดงเจตนายุติการเข้าร่วมการวิจัยกลางคัน หรือตอบแบบสอบถามไม่ครบเกินร้อยละ 30

การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างคำนวณโดยอ้างอิงจากสถิติที่ใช้ การศึกษาครั้งนี้ใช้การวิเคราะห์วิถีพหุ (path analysis) ซึ่งเป็นเทคนิคหนึ่งของการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้าง (structural equation modeling) Tabachnick and Fidell (2014) ได้เสนอว่ากลุ่มตัวอย่างควรมีจำนวนอย่างน้อย 200 คน ในการศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความไม่แปรเปลี่ยนของแบบจำลองระหว่างกลุ่มเพศชายกับหญิง กลุ่มตัวอย่างชายและหญิงจึงมีจำนวนอย่างน้อยกลุ่มละ 200 คน รวมเป็น 400 คน ผลจากการเก็บข้อมูลจริงมีจำนวนทั้งสิ้น 451 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสอบถามแรงจูงใจในการดื่มฉบับปรับปรุง (Drinking Motive Questionnaire-Revised : DMQ-R) พัฒนาขึ้นโดย Cooper (1994) เป็นแบบรายงานตนเองแบบมาตราประมาณค่า 6 ระดับ ประกอบไปด้วยข้อคำถามจำนวน 20 ข้อ ประกอบไปด้วยแรงจูงใจในการดื่ม 4 ด้าน ได้แก่ แรงจูงใจในการดื่มเพื่อเสริมอารมณ์ (enhance motive) แรงจูงใจในการดื่มเพื่อแก้ปัญหา (coping motive) แรงจูงใจในการดื่มเพื่อเข้าสังคม (social motive) และแรงจูงใจในการดื่มเพื่อยอมตาม (conformity motive) จากการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือพบว่าแบบสอบถามแรงจูงใจในการดื่มในกลุ่มนักศึกษามีค่าความเที่ยงแบบความสอดคล้องภายในอยู่ระหว่าง .748 ถึง .895 และมีโครงสร้างองค์ประกอบ (factor structure) ที่สอดคล้องกับทฤษฎีและการศึกษาต่างประเทศ (ไชยันต์ สกฤตศรีประเสริฐ และคณะ, 2560)

2. แบบวัดการดื่มสุรา ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 3 ข้อสอบถามเรื่อง ความถี่ (frequency) และปริมาณ (quantity) รวมถึงการดื่มสุราปริมาณมากในคราวเดียว (binge drinking) ในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา คะแนนจากแบบวัดสูงแสดงให้เห็นว่าบุคคลมีการดื่มสุราดื่มในปริมาณมาก แบบวัดการดื่มสุราความเที่ยงแบบความสอดคล้องภายในเท่ากับ .807 (ไชยันต์ สกฤตศรีประเสริฐ, 2557)

3. มาตรการวัดปัญหาที่เกิดขึ้นจากการดื่มสุราสำหรับนักศึกษา เป็นมาตรการที่พัฒนาขึ้นโดยไชยันต์ สกฤตศรีประเสริฐ (2557) ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 38 ข้อ วัดปัญหาจากการดื่มสุราที่พบในกลุ่มประชากรนักศึกษาทั้งสิ้น 8 ด้าน ได้แก่ ปัญหาด้านการเรียนและการทำงาน พฤติกรรมเสี่ยง ปัญหาด้านสัมพันธภาพกับบุคคลรอบข้าง ปัญหาด้านการจำและการรู้การคิด ปัญหาด้านสุขภาพ ปัญหาทางอารมณ์ ปัญหาต่อสังคม และอาการติดสุรา มาตรการวัดปัญหาที่เกิดขึ้นจากการดื่มสุราสำหรับนักศึกษามีความเที่ยงทั้งฉบับ (composite reliability) แบบความสอดคล้องภายในเท่ากับ .945 และมีความเที่ยงแบบทดสอบซ้ำเท่ากับ .838 และมีโครงสร้างปัจจัยที่เหมาะสม (ไชยันต์ สกฤตศรีประเสริฐ, 2557)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลดำเนินการในช่วงเดือนพฤศจิกายน 2559– มิถุนายน พ.ศ.2560เป็นการเก็บข้อมูลใช้ชั้นเรียนโดยผู้วิจัยหรือผู้ช่วยวิจัย การเก็บข้อมูลเริ่มต้นที่คำถามคัดกรองว่าเคยดื่มสุราในรอบ 1 ปีที่ผ่านมาหรือไม่ หากเคยดื่มผู้วิจัยหรือ

ผู้ช่วยวิจัยจะดำเนินการชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับการวิจัยและเชิญชวนเข้าร่วมการศึกษา หากกลุ่มเป้าหมายเต็มใจที่จะเข้าร่วมการศึกษาผู้วิจัยจะขอให้ตอบแบบสอบถามหรืออาจมีการนัดหมายให้มาตอบแบบสอบถามในวันและเวลาที่กลุ่มเป้าหมายสะดวกเพื่อตอบแบบสอบถาม

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างใช้ สถิติพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

การตรวจสอบความตรงของแบบจำลองใช้การวิเคราะห์อิทธิพล (path analysis) พิจารณาความสัมพันธ์ของแบบจำลองกับข้อมูลเชิงประจักษ์จากค่าไค-สแควร์ (χ^2) ดัชนีความระดับความกลมกลืนเปรียบเทียบ (comparative fit index: CFI) ค่ารากของค่าเฉลี่ยของส่วนเหลือมาตรฐาน (root mean square error of approximation: RMSEA) และค่ารากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนเหลือมาตรฐาน (standardized root mean squared residual: SRMR) การประมาณค่าพารามิเตอร์ใช้ maximum likelihood with standard errors and mean-adjusted chi-square test statistic (MLM) ที่มีความแกร่ง (robust) ต่อการละเมิดข้อตกลงเบื้องต้นเรื่องการแจกแจงปกติ (non-normality) (Asparouhov, Muthen, & Muthen, 2005)

การดำเนินการตรวจสอบความไม่แปรเปลี่ยนของแบบจำลองประกอบด้วยตรวจสอบความไม่แปรเปลี่ยนของรูปแบบจำลอง (configural invariance) และความไม่แปรเปลี่ยนของสัมประสิทธิ์อิทธิพล (path invariance) ระหว่างเพศชายกับหญิง การเปรียบเทียบแบบจำลองใช้ Satorra-Bentler χ^2 different test

ข้อมูลที่ไม่สมบูรณ์ได้รับการวิเคราะห์แบบแผนของข้อมูลสูญหาย (missing data analysis) และถูกแทนที่ด้วยการประมาณค่าแบบ expectation-maximization (EM) algorithm

ผลการศึกษา

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษานี้เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชายเล็กน้อย (ร้อยละ 51.9 และร้อยละ 48.1) ส่วนมากศึกษาอยู่กลุ่มคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (ร้อยละ 63.9) รองลงมาคือกลุ่มคณะวิทยาศาสตร์ธรรมชาติและวิทยาศาสตร์สุขภาพ (ร้อยละ 26.2 และร้อยละ 9.9 ตามลำดับ) ส่วนพฤติกรรมการดื่มสุรารอบว่าร้อยละ 39.2 ดื่มสุราประมาณ 1-2 ครั้งต่อเดือน รองลงมา คือ ร้อยละ 28.6 มีความถี่ของการดื่มสุราน้อยกว่า 1 ครั้งต่อเดือนด้านปริมาณการดื่มพบว่าร้อยละ 41.9 โดยเฉลี่ยในแต่ละครั้งดื่มไม่เกิน 4 ดื่มมาตรฐาน อย่างไรก็ตามมีกลุ่มตัวอย่างถึงร้อยละ 34.8 ที่การดื่มโดยเฉลี่ยในแต่ละครั้งมีปริมาณ 8 ดื่มมาตรฐานหรือมากกว่า ดังที่ตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของข้อมูลทางประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่าง (n = 451)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	217	48.1
หญิง	234	51.9

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
กลุ่มคณะ		
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	288	63.9
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	118	26.2
วิทยาศาสตร์สุขภาพ	45	9.9
ความถี่ของการดื่มโดยทั่วไปในรอบ 30 วัน		
น้อยกว่า 1 ครั้ง	129	28.6
1-2 ครั้งต่อเดือน	179	39.2
3-4 ครั้งต่อเดือน	54	12.0
1-2 ครั้งต่อสัปดาห์	56	12.4
3 ครั้งต่อสัปดาห์หรือมากกว่า	35	7.8
ปริมาณการดื่มโดยเฉลี่ยต่อครั้ง (ดื่มมาตรฐาน)		
1-2 ดื่ม	109	24.2
3-4 ดื่ม	80	17.7
5-7 ดื่ม	105	23.3
8-11 ดื่ม	45	10.0
13 ดื่มหรือมากกว่า	112	24.8

ผลการพัฒนาและตรวจสอบความตรงของแบบจำลอง

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าแบบจำลองสมมุติฐานที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นยังไม่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์นัก ($\chi^2=31.322$, $p<.001$, CFI = .914, RMSEA = .123 และ SRMR = .056) ผู้วิจัยจึงดำเนินการปรับปรุงแบบจำลองโดยการเพิ่มเส้นอิทธิพลจากแรงจูงใจในการดื่มเพื่อเพิ่มอารมณ์ทางบวกไปยังปัญหาจากการดื่มสุรา โดยอ้างอิงจากการศึกษาของ Kuntsche, von Fischer, & Gmel (2008) ผลการปรับปรุงแบบจำลองส่งผลดัชนีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ดังนี้ $\chi^2=8.616$, $p=.0349$, CFI = .982, RMSEA = .064 และ SRMR = .019 เมื่อพิจารณาจากค่า CFI ที่มากกว่า .90, RMSEA ที่น้อยกว่า .08 และ SRMR ที่น้อยกว่า .05 แสดงให้เห็นว่าแบบจำลองมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ดี (Schumacker & Lomax, 2010) แม้จะพบว่าค่า χ^2 จะมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 อย่างไรก็ตามค่า χ^2 มีความอ่อนไหวต่อกลุ่มตัวอย่างที่มีขนาดใหญ่ ส่งผลให้โอกาสในการปฏิเสธสมมุติฐานสูงเกินจริง (Kline, 2011)

จากตารางที่ 2 พบว่าแรงจูงใจในการดื่มมีอิทธิพลต่อการดื่มสุราในทางบวก ยกเว้นแรงจูงใจในการดื่มเพื่อคลายตามที่มีอิทธิพลทางลบ (TE = -.108) แรงจูงใจในการดื่มเพื่อเข้าสังคม แรงจูงใจในการดื่มเพื่อแก้ปัญหา และแรงจูงใจในการดื่มเพื่อคลายตามมีอิทธิพลทางอ้อมกับปัญหาการดื่มสุราโดยมีการดื่มสุราเป็นตัวแปรส่งผ่านโดยสมบูรณ์ (fully mediation) (TE = .097, .108, และ -.046 ตามลำดับ) มีเพียงแรงจูงใจในการดื่มเพื่อเพิ่มอารมณ์ทางบวกที่มีอิทธิพลต่อปัญหาจากการดื่มสุราทั้งทางตรงและทางอ้อม (TE = .309) ในภาพรวมพบว่าแรงจูงใจในการดื่มสุราเพื่อเพิ่มอารมณ์ทางบวกเป็นแรงจูงใจที่มีขนาดอิทธิพลต่อปัญหาจากการดื่มสุราสูงที่สุดทั้งหมดสามารถอธิบายความแปรปรวนการดื่มสุราได้ร้อยละ 29.1 และปัญหาจากการดื่มสุราได้ร้อยละ 31.1

ตารางที่ 2 แสดงผลสัมประสิทธิ์อิทธิพลในรูปแบบคะแนนมาตรฐานของแบบจำลองสมการโครงสร้างความสัมพันธ์ของแรงจูงใจในการดื่มกับการดื่มสุราและปัญหาจากการดื่มสุรา

ตัวแปร	การดื่มสุรา			ปัญหาจากการดื่มสุรา		
	ทางตรง (DE)	ทางอ้อม (IE)	รวม (TE)	ทางตรง (DE)	ทางอ้อม (IE)	รวม (TE)
แรงจูงใจในการดื่ม						
เพื่อเข้าสังคม	.227*	-	.227*		.097*	.097*
เพื่อเพิ่มอารมณ์ทางบวก	.233*	-	.233*	.209*	.100*	.309*
เพื่อแก้ปัญหา	.253*	-	.253*	-	.108*	.108*
เพื่อคลายเครียด	-.108*	-	-.108*	-	-.046	-.046
การดื่มสุรา	-	-	-	.428*	-	.428*
R ²	.291			.311		

*p < .05

การตรวจสอบความไม่แปรเปลี่ยนของแบบจำลอง

ผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบความไม่แปรเปลี่ยนของแบบจำลองโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจในการดื่มกับการดื่มสุราและปัญหาจากการดื่มสุราระหว่างนักศึกษาชายกับนักศึกษาหญิง ผลการตรวจสอบแสดงไว้ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงการทดสอบความไม่แปรเปลี่ยนของแบบจำลองระหว่างกลุ่มนักศึกษาชายและนักศึกษาหญิง

เงื่อนไข	S-B χ^2	df	S-B Scaled χ^2	Δ df	p-value	CFI	RMSEA
(1) กำหนดให้รูปของแบบจำลองเหมือนกัน แต่ยังไม่กำหนดเงื่อนไขบังคับสัมประสิทธิ์อิทธิพลให้เท่ากัน (configural invariance)	7.317	6	-	-	-	.996	.031
(2) เพิ่มเงื่อนไขบังคับสัมประสิทธิ์อิทธิพลให้เท่ากัน (path invariance)	27.707	12	21.773*	6	.001	.950	.076
(3) กำหนดเงื่อนไขบังคับสัมประสิทธิ์อิทธิพลให้เท่ากัน ยกเว้นอิทธิพลจากแรงจูงใจในการดื่มเพื่อเข้าสังคมที่มีต่อการดื่มสุรา และแรงจูงใจในการดื่มเพื่อเพิ่มอารมณ์ทางบวกที่มีต่อปัญหาจากการดื่มสุรา (partial path invariance)	13.594	10	6.346	4	.175	.989	.040

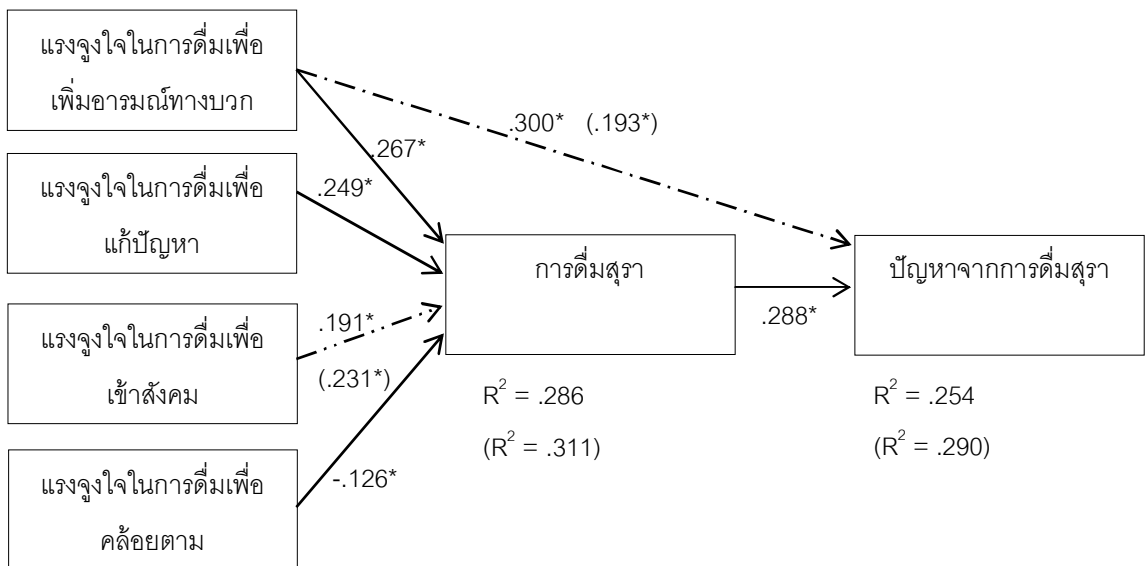
* p < .05

ในขั้นที่ 1 เป็นการตรวจสอบความไม่เปลี่ยนแปลงของรูปแบบจำลอง (configural invariance) ผลการวิเคราะห์พบว่าแบบจำลองมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ดี ($\chi^2=7.317$, CFI = .996, RMSEA = .031) แสดงให้เห็นว่าโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจในการดื่มกับการดื่มสุราและปัญหาจากการดื่มสุราของนักศึกษาชายและนักศึกษาหญิงไม่แตกต่างกัน

ในขั้นที่ 2 ผู้วิจัยได้เพิ่มเงื่อนไขโดยการบังคับ (constraint) ให้ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลของแบบจำลองของเพศชายและหญิงมีขนาดเท่ากันผลการวิเคราะห์พบว่าค่า χ^2 ของขั้นที่ 2 มีความแตกต่างกับขั้นที่ 1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (S-B scaled $\chi^2 = 21.773, \Delta df = 6, p = .001$) แสดงให้เห็นว่ามีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลอย่างน้อย 1 ค่าที่เพศชายและหญิงมีความแตกต่างกัน

ในขั้นที่ 3 ผู้วิจัยดำเนินการเปรียบเทียบความแตกต่างของสัมประสิทธิ์อิทธิพลระหว่างเพศชายและหญิงทีละค่า ผลจากการเปรียบเทียบนำมาสู่การผ่อนปรนให้ค่าสัมประสิทธิ์ให้มีความแตกต่างกันได้ 2 ค่า (partial path invariance) ได้แก่ อิทธิพลจากแรงจูงใจในการดื่มเพื่อเข้าสังคมที่มีต่อการดื่มสุรา และแรงจูงใจในการดื่มเพื่อเพิ่มอารมณ์ทางบวกที่มีต่อปัญหาการดื่มสุรา ผลการวิเคราะห์พบว่าค่า χ^2 ของขั้นที่ 3 ไม่แตกต่างกับขั้นที่ 1 อย่างมีนัยสำคัญ (S-B scaled $\chi^2 = 3.552, \Delta df = 4, p = .470$) ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลและผลการวิเคราะห์ความไม่แปรเปลี่ยนแบบจำลองสามารถแสดงได้ดังภาพที่ 2

หมายเหตุ

-----> เส้นอิทธิพลที่มีการเปลี่ยนแปลงของแบบจำลอง

* p < .05

ค่าสัมประสิทธิ์ นอกวงเล็บเป็นค่าสัมประสิทธิ์ ของนักศึกษาชาย

ค่าสัมประสิทธิ์ในวงเล็บเป็นค่าสัมประสิทธิ์ ที่ของนักศึกษาหญิง

ภาพที่ 2 ค่าสัมประสิทธิ์ อิทธิพลในรูปคะแนนมาตรฐานและผลการวิเคราะห์ความไม่แปรเปลี่ยนของแบบจำลองโครงสร้าง ความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจในการดื่มกับการดื่มสุราและปัญหาจากการดื่มสุราในนักศึกษาชายและนักศึกษาหญิง

อภิปรายผล

แรงจูงใจในการดื่มกับปัญหาจากการดื่มสุรา

ผลจากการศึกษาพบว่าแรงจูงใจในการดื่มเพื่อเข้าสังคมและแรงจูงใจการดื่มเพื่อแก้ปัญหามีอิทธิพลทางอ้อมในทางบวกต่อปัญหาจากการดื่มสุรา แรงจูงใจในการดื่มเพื่อเพิ่มอารมณ์ทางบวกมีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมกับปัญหาจากการดื่มสุรา และแรงจูงใจในการดื่มเพื่อคล้อยตามมีอิทธิพลทางอ้อมในทางลบกับปัญหาการดื่มสุรา ดังภาพรวมการผลจาก

การศึกษาในครั้งนี้จึงสนับสนุนข้อเสนอของทฤษฎีแรงจูงใจในการดื่มที่ว่า บุคคลที่มีแรงจูงใจในการดื่มที่แตกต่างกันนำมาสู่แบบแผนการดื่มที่แตกต่างกัน (Cooper, 1994; Kuntsche et al., 2005) ผลการศึกษาสามารถอภิปรายได้ดังนี้

แรงจูงใจในการดื่มเพื่อเข้าสังคมและแรงจูงใจในการดื่มเพื่อแก้ปัญหาเกี่ยวกับปัญหาจากการดื่มสุรา ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่านักศึกษาที่มีพฤติกรรมการดื่มเพื่อสังสรรค์กับกลุ่มเพื่อนหรือดื่มเพื่อลดความเครียด ความไม่สบายใจและอารมณ์ทางลบ มีแนวโน้มที่จะดื่มสุราปริมาณมากและบ่อยครั้ง ส่งผลให้นักศึกษากลุ่มนี้มีโอกาสประสบปัญหาจากการดื่มสุราไม่ว่าจะเป็นผลกระทบทางด้านการเรียน สัมพันธภาพกับบุคคลอื่น พฤติกรรมเสี่ยงและอุบัติเหตุ ฯลฯ สูงขึ้นตามไปด้วย ผลการศึกษาในครั้งนี้สอดคล้องกับการศึกษาที่ผ่านมา เช่น การศึกษาของ Mezquita และคณะ (2017) ที่พบว่าแรงจูงใจในการดื่มเพื่อเข้าสังคมมีอิทธิพลโดยอ้อมในทางบวกต่อปัญหาจากการดื่มสุราผ่านการดื่มสุรา

อย่างไรก็ตามผลการศึกษานี้มีความแตกต่างจากการศึกษาในประเทศตะวันตกที่มักพบว่าแรงจูงใจในการดื่มเพื่อแก้ปัญหาหามีอิทธิพลทางตรงกับปัญหาจากการดื่มสุรา (เช่น Cooper, 1994; Lannoy และคณะ, 2017; Magid และคณะ, 2007; Mezquita และคณะ, 2017) ทั้งนี้ น่าจะเป็นเพราะในต่างประเทศซึ่งมีลักษณะวัฒนธรรมแบบปัจเจก (individualistic) นักศึกษากลุ่มที่ดื่มสุราเพื่อบรรเทาอารมณ์ทางลบมักดื่มคนเดียว แม้จะดื่มไม่บ่อยแต่ดื่มแต่ละครั้งมักดื่มในปริมาณมาก ส่งผลให้ปริมาณการดื่มในภาพรวมไม่สูง ตัวอย่างเช่น นักศึกษาคนหนึ่งที่มีแรงจูงใจในการดื่มเพื่อแก้ปัญหา อาจจะดื่มสุราเฉพาะวันที่ไม่สบายใจเพียงแค่ 2 ครั้งต่อเดือน แต่การดื่มแต่ละครั้งอาจดื่มหนักถึง 15 ดื่มมาตรฐาน ส่งผลให้การดื่มทั้งเดือนอาจมีเพียง 30 ดื่มมาตรฐาน (15 ดื่ม x 2 วัน) แต่การดื่มแต่ละครั้งมีความเสี่ยงต่อการประสบปัญหาสูง ในขณะที่นักศึกษาอีกคนหนึ่งมีแรงจูงใจในการดื่มเพื่อเข้าสังคมอาจดื่มทุกวัน แต่วันละ 4 ดื่มมาตรฐานส่งผลให้ปริมาณการดื่มในสูงถึง 100 ดื่มมาตรฐานใน 30 วัน (4 ดื่ม x 30 วัน) อย่างไรก็ตามการดื่มแต่ละครั้งไม่ได้ดื่มจนขาดสติ ส่งผลให้มีความเสี่ยงต่อการเกิดปัญหาน้อยกว่า ผลการวิเคราะห์ทางสถิติจึงสะท้อนออกมาให้เห็นว่าแรงจูงใจในการดื่มเพื่อแก้ปัญหามีอิทธิพลต่อปัญหาจากการดื่มสุราโดยตรง

ในทางตรงข้ามบริบทสังคมไทยพบว่าลักษณะเป็นสังคมแบบรวมกลุ่ม (collectivistic culture) จากการศึกษามนตรา พงษ์นิล & ประไพพิศ โอฟารวัฒน์ (2552) สะท้อนให้เห็นแบบแผนการดื่มของนักศึกษาว่าเมื่อต้องการดื่มสุราเพื่อลดหรือบรรเทาอารมณ์ทางลบ นักศึกษามีแนวโน้มที่จะชวนกันออกไปดื่มเป็นกลุ่ม ส่งผลให้อันตรายจากการดื่มจนเมามาถูกบรรเทาลงไปบ้าง เช่น การให้เพื่อนที่ไม่เมาขับรถกลับแทน อย่างไรก็ตามการออกไปดื่มบ่อยครั้งยิ่งเพิ่มความเสี่ยงต่อการประสบปัญหาจากการดื่มสุราตามมา สะท้อนให้เห็นจากผลการวิเคราะห์ที่พบว่าแรงจูงใจมีอิทธิพลทางลบกับปัญหาการดื่มสุราโดยอ้อมผ่านการดื่มสุรา

แรงจูงใจในการดื่มเพื่อเพิ่มอารมณ์ทางบวกมีความสัมพันธ์ทางตรงและทางอ้อมกับปัญหาจากการดื่มสุรา ผลการศึกษาพบว่าแรงจูงใจในการดื่มเพื่อเพิ่มอารมณ์ทางบวกเป็นแรงจูงใจที่มีอิทธิพลต่อปัญหาจากการดื่มสุราสูงที่สุด ($TE = .309$) จึงแสดงให้เห็นว่านักศึกษาที่ดื่มสุราเพื่อเพิ่มความสนุก เพิ่มความตื่นเต้น มีแนวโน้มที่ใช้สุราสูงและประสบปัญหาจากการดื่มสุราสูงตามไปด้วย นักศึกษากลุ่มนี้มีแนวโน้มที่จะดื่มบ่อยครั้ง รวมถึงบางครั้งก็ดื่มปริมาณมากจนเมา ซึ่งความต้องการดื่มจนเมาเป็นความต้องการของตัวนักศึกษาเอง (แรงจูงใจภายใน) ไม่เกี่ยวกับกลุ่มเพื่อนแต่ประการใด นอกจากนี้ Kuntsche, von Fischer, & Gmel (2008) ได้อธิบายว่านักศึกษาที่มีแรงจูงใจในการดื่มเพื่อเพิ่มอารมณ์ทางบวกสูง อาจเข้าร่วมกิจกรรมเข้าร่วมกิจกรรมอื่น ๆ ที่มีสุราเกี่ยวข้อง เช่น drinking games ซึ่งการเข้าร่วมแต่ละครั้งทำให้นักศึกษาดื่มจนเมามา มีโอกาสเสี่ยงที่จะประสบปัญหาสูง

แรงจูงใจในการดื่มเพื่อคลายความไม่สบายใจไม่มีอิทธิพลต่อปัญหาจากการดื่ม ผลการศึกษาแรงจูงใจในการดื่มเพื่อคลายความไม่สบายใจโดยอ้อมในทางลบกับปัญหาจากการดื่มสุรา ผลการศึกษาในครั้งนี้สอดคล้องกับการศึกษาที่ผ่านมาใน

ต่างประเทศ เช่นการศึกษาของ Lyvers, Hasking, Hani, Rhodes, and Trew (2010) ที่พบว่า การดื่มเพราะยอมตามเพื่อน ไม่มีความสัมพันธ์กับปัญหาจากการดื่ม ($\beta = -.07$) และการติดสุรา ($\beta = -.05$) หรือการศึกษาของ Hasking, Lyvers, and Carpio (2011) ที่พบว่าแรงจูงใจในการดื่มเพื่อคลายตามไม่มีอิทธิพลต่อการติดสุราอย่างมีนัยสำคัญและถูกตัดออกจากแบบจำลองความสัมพันธ์ ทั้งนี้แรงจูงใจในการดื่มสุราเพื่อคลายตามเป็นแรงจูงใจภายนอกและเป็นการเสริมแรงทางลบ กล่าวคือเป็นการดื่มเพื่อลดการไม่ยอมรับ หรือดื่มเพื่อให้รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม นักศึกษาที่ดื่มเนื่องจากแรงจูงใจด้านนี้จึงอาจจะดื่มเพื่อลดความรู้สึกแปลกแยกเท่านั้น แต่ไม่ต้องการดื่มเพื่อให้เมาหรือเพื่อความสนุกสนาน การดื่มอาจมีลักษณะดื่มเพียงเล็กน้อยเพื่อให้รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม Ham, Bonin, & Hope (2007) และ Eggleston, Woolaway-Bickel, & Schmidt (2004) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่าการดื่มสุราเป็นการรวมกลุ่มทางสังคม แรงจูงใจในการดื่มเพื่อคลายตามเป็นการพยายามลดความไม่มั่นใจในตนเองและวิตกกังวลทางสังคม อย่างไรก็ตามนักศึกษาที่มีแรงจูงใจดังกล่าวมักกังวลว่าบุคคลอื่น ๆ จะมองตนเองทางลบจากพฤติกรรมควบคุมตนเองไม่ได้จากการเมาสุรา ดังนั้นจึงมีแนวโน้มที่จะดื่มสุราไม่มากนัก นอกเหนือจากคำอธิบายดังกล่าวแล้ว ชุดคำอธิบายที่อาจเป็นไปได้อีกประการหนึ่งก็คือ เกิดการเปลี่ยนแปลงของบริบทการดื่มสุราในรั้วมหาวิทยาลัยจากการรณรงค์และมาตรการลดการดื่มสุราของนักศึกษาที่ผ่านมา ตัวอย่างเช่น โครงการรณรงค์ปลอดเหล้า โครงการมหาวิทยาลัยปลอดเหล้า ได้ดำเนินการมุ่งปรับเปลี่ยนเจตคติให้นักศึกษามีมุมมองว่าการกอดต้นหรือการบังคับให้เพื่อนหรือรุ่นน้องดื่มสุราเป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสม (กาญจนาด อุดมสุข, 2549; ชรัมย์พร อัยสานนท์, มนทิรา วิโรจน์ อนันต์, ปณิตา จตุวรรณ, & หนึ่ง สนสัมพันธ์, 2559) ส่งผลให้แรงจูงใจในการดื่มเพื่อคลายตามไม่มีอิทธิพลต่อการดื่มสุรา และปัญหาจากการดื่มสุรา

ความไม่แปรเปลี่ยนของแบบจำลองระหว่างเพศ

ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล (path coefficient) ของแรงจูงใจในการดื่มเพื่อเพิ่มอารมณ์ทางบวกกับปัญหาจากการดื่มสุรา และแรงจูงใจในการดื่มเพื่อเข้าสังคมกับการดื่มสุรา ระหว่างเพศชายและหญิงแตกต่างกัน ผลการศึกษาครั้งนี้จึงสนับสนุนบทบาทของเพศในฐานะตัวแปรปรับ (moderating variable) อย่างไรก็ตามอิทธิพลของตัวแปรปรับที่มีต่อความสัมพันธ์แรงจูงใจในการดื่มกับการดื่มสุราที่พบในการศึกษาในครั้งนี้มีแบบแผนที่แตกต่างจากศึกษาในต่างประเทศ (เช่นการศึกษาของ Magid และคณะ, 2007) ซึ่งน่าจะมาจากบริบทสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับเพศสภาพ ผลการศึกษาสามารถอภิปรายได้ดังต่อไปนี้

ประการแรกอิทธิพลของแรงจูงใจในการดื่มเพื่อเพิ่มอารมณ์ที่มีต่อปัญหาจากการดื่มสุราในนักศึกษาชายสูงกว่านักศึกษาหญิง ($\beta = .300$ และ $.193$ ตามลำดับ) หรืออาจกล่าวได้ว่าเมื่อเปรียบเทียบนักศึกษาชายและหญิงที่มีแรงจูงใจในการดื่มเพื่อเพิ่มอารมณ์ทางบวกเท่ากันแล้ว นักศึกษาชายมีโอกาสประสบปัญหาจากการดื่มมากกว่านักศึกษาหญิง ทั้งนี้ น่าจะเป็นเพราะผลกระทบจากการดื่มสุราที่เกิดกับเพศชายและเพศหญิงแตกต่างกัน ตัวอย่างเช่น ความปลอดภัยทางเพศ ส่งผลให้แม้ต้องการดื่มสุราให้รู้สึกสนุกหรือดื่มจนเมาเท่า ๆ กัน แต่นักศึกษาหญิงต้องระมัดระวังผลทางลบจากการดื่มที่อาจเกิดกับตัวเองมากกว่า ส่งผลให้อิทธิพลของแรงจูงใจในการดื่มเพื่อเพิ่มอารมณ์ทางบวกที่มีต่อปัญหาจากการดื่มสุราในเพศหญิงน้อยกว่าเพศชาย ผลการศึกษาในครั้งนี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของ มนตรา พงษ์นิล & ประไพพิศ โภฬารวัฒน์ (2552) และเผ่าไทย สินอำพล (2560) ที่พบว่านักศึกษาหญิงรับรู้ว่าตนเองมีความเปราะบางในเรื่องของความปลอดภัยทางเพศเมื่อดื่มสุรา จึงมีผลให้นักศึกษาหญิงระมัดระวังตัวในการดื่มมากกว่า ไม่สามารถดื่มเพื่อความสนุกและเพื่อที่จะเมาได้หลากหลายโอกาสและอิสระเท่าเพศชาย

ประการสุดท้ายอิทธิพลของแรงจูงใจในการดื่มเพื่อเข้าสังคมมีอิทธิพลต่อการดื่มสุราในนักศึกษาหญิงมากกว่านักศึกษาชาย ($\beta = .231$ และ $.191$ ตามลำดับ) แสดงให้เห็นว่าถ้านักศึกษาหญิงและนักศึกษาชายที่มีแรงจูงใจในการดื่มเพื่อ

เข้าสังคมเท่ากัน นักศึกษาหญิงมีแนวโน้มที่จะดื่มสุรามากกว่า ทั้งนี้เนื่องจากนักศึกษาหญิงใช้การดื่มสุราเป็นเครื่องมือในการรวมกลุ่มกันของเพศหญิง อีกทั้งยังมองว่าการดื่มสุราเป็นการรวมกลุ่มเพื่อเป็นสัญญาณของความเป็นผู้ใหญ่ยุคใหม่ ที่ทำอะไรได้เหมือนกับผู้ชาย (เผ่าไทย สีนอำพล, 2560; มนตรา พงษ์นิล & ประไพพิศ โอฟารวัฒน์, 2552) แรงจูงใจในการดื่มเพื่อเข้าสังคมจึงน่าจะมีอิทธิพลต่อการดื่มสุราของนักศึกษาหญิงมากกว่านักศึกษาชายที่มีพื้นที่ทางสังคมและอิสระในการดื่มมากกว่า

สรุปผลและการนำไปใช้

แรงจูงใจในการดื่มที่แตกต่างกันมีเส้นทางอิทธิพลต่อการดื่มสุราและปัญหาจากการดื่มสุราที่แตกต่างกัน แรงจูงใจในการดื่มเพื่อแก้ปัญหาและเข้าสังคมส่งผลให้นักศึกษามีความเสี่ยงที่จะใช้สุราสูง อันจะก่อให้เกิดปัญหาจากการดื่มสุราตามมา แรงจูงใจในการดื่มเพื่อเพิ่มอารมณ์ทางบวกส่งผลต่อปัญหาจากการดื่มสุราโดยตรงและมีอิทธิพลสูงกว่าแรงจูงใจด้านอื่น ๆ ส่วนแรงจูงใจในการดื่มเพื่อคลายตามมีอิทธิพลทางลบการการดื่มสุราและปัญหาจากการดื่มสุรา อย่างไรก็ตาม เพศเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจในการดื่มกับผลลัพธ์ด้านการดื่ม ในเพศหญิงพบว่าแรงจูงใจในการดื่มเพื่อเข้าสังคมมีอิทธิพลต่อการดื่มสุรามากกว่าเพศชาย ส่วนเพศชายพบว่าแรงจูงใจในการดื่มเพื่อเพิ่มอารมณ์ทางบวกมีอิทธิพลต่อปัญหาจากการดื่มสุรามากกว่า

สำหรับการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในทางปฏิบัตินั้นผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าการดำเนินการป้องกันหรือลดปัญหาจากการดื่มสุราควรให้ความสำคัญกับแรงจูงใจในการดื่มที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะแรงจูงใจในการดื่มเพื่อเพิ่มอารมณ์ทางบวกที่มีอิทธิพลต่อปัญหาจากการดื่มสุราสูงที่สุดและอาจก่อให้เกิดปัญหาจากการดื่มโดยตรง ตัวอย่างเช่น การหากิจกรรมทดแทนที่ทำให้นักศึกษาได้รับความสนุกสนานหรือเพิ่มอารมณ์ทางบวกโดยไม่ต้องดื่มสุรา หรือการจัดหากิจกรรมที่จะลดอันตรายจากการดื่ม (harm reduction strategies) นอกจากนี้การดำเนินการป้องกันควรมีความละเอียดอ่อนและความไวต่อเพศสภาพด้วย

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาในครั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยใหญ่ที่ศึกษาแบบแผนความคิด แรงจูงใจในการดื่ม และปัญหาจากการดื่มสุราในนักศึกษาซึ่งได้รับทุนวิจัยจากคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

บรรณานุกรม

- Asparouhov, T., Muthen, B., & Muthen, L. (2005). Sampling weights in latent variable modeling. *Structural Equation Modeling, 12*(3), 411-434.
- Cooper, M. L. (1994). Motivations for alcohol use among adolescents: Development and validation of a four-factor model. *Psychological Assessment, 6*(2), 117 - 128.
- Cox, W. M., & Klinger, E. (1988). A motivational model of alcohol use. *Journal of Abnormal Psychology, 97*(2), 168-180.
- Eggleston, A. M., Woolaway-Bickel, K., & Schmidt, N. B. (2004). Social anxiety and alcohol use: Evaluation of the moderating and mediating effects of alcohol expectancies. *Journal of Anxiety Disorders, 18*(1), 33-49.
- Ham, L. S., Bonin, M., & Hope, D. A. (2007). The role of drinking motives in social anxiety and alcohol use. *Journal of Anxiety Disorders, 21*(8), 991-1003.

- Hasking, P., Lyvers, M., & Carpio, C. (2011). The relationship between coping strategies, alcohol expectancies, drinking motives and drinking behaviour. *Addictive Behaviors, 36*(5), 479-487.
- Hingson, R., Zha, W., & Weitzman, E. (2009). Magnitude of and trends in alcohol-related mortality and morbidity among U.S. college students ages 18-24, 1998-2005. *Journal of Studies on Alcohol and Drugs, supplement 16*, 12-20.
- Kline, R. B. (2011). Principles and practice of structural equation modeling. New York: Guilford Press.
- Kuntsche, E., Knibbe, R., Gmel, G., & Engels, R. (2005). Why do young people drink? A review of drinking motives. *Clinical Psychology Review, 25*, 841-861.
- Kuntsche, E., von Fischer, M., & Gmel, G. (2008). Personality factors and alcohol use: A mediator analysis of drinking motives. *Personality and Individual Differences, 45*(8), 796-800.
- Kuntsche, E., Wicki, M., Windlin, B., Roberts, C., Gabhainn, S. N., van der Sluijs, W., . . . Demetrovics, Z. (2015). Drinking Motives Mediate Cultural Differences but Not Gender Differences in Adolescent Alcohol Use. *Journal of Adolescent Health, 56*(3), 323-329.
- Lannoy, S., Billieux, J., Poncin, M., & Maurage, P. (2017). Binging at the campus: Motivations and impulsivity influence binge drinking profiles in university students. *Psychiatry Research, 250*, 146-154.
- Lyvers, M., Hasking, P., Hani, R., Rhodes, M., & Trew, E. (2010). Drinking motives, drinking restraint and drinking behaviour among young adults. *Addictive Behaviors, 35*(2), 116-122.
- Magid, V., MacLean, M. G., & Colder, C. R. (2007). Differentiating between sensation seeking and impulsivity through their mediated relations with alcohol use and problems. *Addictive Behaviors, 32*(10), 2046-2061.
- Mezquita, L., Ibanez, M. I., Moya-Higueras, J., Villa, H., Arias, B., Fananas, L., & Ortet, G. (2017). Psychometric properties of Drinking Motives Questionnaire-Revised (DMQ-R) in Spanish adolescents. *European Journal of Psychological Assessment, 33*(1), 1-9.
- Patrick, M. E., Lee, C. M., & Larimer, M. E. (2011). Drinking motives, protective behavioral strategies, and experienced consequences: Identifying students at risk. *Addictive Behaviors, 36*(3), 270-273.
- Schumacker, R. E., & Lomax, R. G. (2010). *A beginner's guide to structural equation modeling*. New York: Routledge.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2014). *Using multivariate statistics* (6 ed.). Boston: Pearson Education Company.
- White, H. R., Anderson, K. G., Ray, A. E., & Mun, E.-Y. (2016). Do drinking motives distinguish extreme drinking college students from their peers?. *Addictive Behaviors, 60*, 213-218.
- เผ่าไทย สิ้นอำพล. (2560). "พื้นที่และเวลา" ในการเข้าถึงเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษาหญิงในมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในจังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ไชยันต์ สกฤตศรีประเสริฐ. (2557). การพัฒนาและการศึกษาคูณสมบัติการวัดทางจิตวิทยาของมาตรวัดปัญหาจากการดื่มสุราสำหรับนักศึกษา. *วารสารสมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย, 59*(4), 355-369.
- ไชยันต์ สกฤตศรีประเสริฐ, อารยา ผลธัญญา, ทศนย์ หอมกลิ่น, กุลวดี ทองไพบูลย์, พิมพ์มาศ ตาปัญญา, & รัตพันธ์ ถาวรภูมิชาติ. (2560). ความตรงและความเที่ยงของแบบสอบถามแรงจูงใจในการดื่มฉบับปรับปรุงในนักศึกษามหาวิทยาลัย. *วารสารสมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย, 62*(3), 223-232.

- กาญจนาด อุดมสุข. (2549). *กลยุทธ์การสื่อสาร "โครงการรับน้องปลอดภัย" ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ปี 2549*. (นิเทศศาสตร์มหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ชรัมพร อัยสานนท์, มนทิรา วิโรจน์นันต์, ปณิศา จตุรวรรณ, &หนึ่ง สนสัมฤทธิ์. (2559). *10 เรื่องเล่า ม.ไม่เมา เราทำได้*. กรุงเทพฯ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.
- มนตรา พงษ์นิล, &ประไพพิศ โอฟารวัฒน์. (2552). *แบบแผนการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในชีวิตประจำวันของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา: กรณีศึกษามหาวิทยาลัยนเรศวร พะเยา*. พะเยา: มหาวิทยาลัยนเรศวร พะเยา.
- รัตนภรณ์ กิจเชื้อ, ชนิษฐา เทนอิสสระ, ธนะชัย ธิรติลาเวทย์, &สุธัญลักษณ์ คณาศรี. (2555). *พฤติกรรมการบริโภคแอลกอฮอล์ ผลกระทบจากการดื่มและคุณภาพชีวิตของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ศรีรัช ลาภใหญ่. (2549). *การพัฒนาองค์ความรู้ มาตรการและปัจจัยแวดล้อมในสถานศึกษาเพื่อแก้ไขปัญหาการดื่มสุราและเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในกลุ่มนักศึกษามหาวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2557). *การสำรวจพฤติกรรม การสูบบุหรี่ และการดื่มสุราของประชากร พ.ศ.2557*. กรุงเทพฯ: บริษัท Text and Journal Publication จำกัด.